

o jeho edici „Výroky otců“ ukazuje, že dobrá práce v dosud – zvláště působením vnějších tlaků – poněkud zanedbávaném studiu judaismu je po zásluze oceňována.

STANISLAV SEGERT

Hans Biedermann, Lexikón symbolov,

Bratislava:

Obzor 1992, 375 s.

V súvislosti s pojmom symbolika možno očakávať konfrontáciu s dvoma krajnými názormi. Na jednej strane sa symbolika považuje za niečo celkom zastarané a neživé, s čím sa už dnes racionálny človek nezaobrá, na druhej strane panuje názor, že práve symbolika je vlastne kľúčom k pochopeniu duchovného sveta. No človek potrebuje symboly, aby sa mu nepredstaviteľné stalo hmatateľným a v tejto podobe ho mohol skúmať.

Práve z týchto dedukcií sa zrodilo zaujímavé knižné dielo nemeckého profesora Hansa Biedermanna, ktoré ako prvé dielo tohto druhu u nás poodhaľuje odborníkom i širokej verejnosti závoj tajomnosti symboliky, magický a neznámy svet symbolov ukrytý v knihe vo výše päťsto základných heslách, viac než tisícpäťsto odkazovaných heslách. Doplnením je zároveň šesťsto pôvodných dobových ilustrácií. Zahŕňa predovšetkým symboly Európy, Ázie, Afriky a Nového sveta od praveku po súčasnosť.

Autor už v úvode publikácie odsúva názor, hlásajúci, že symbolika je anachronizmus, reálnym konštatovaním, že symbolika na nás pôsobí aj v záplave reklám, v politických heslách a znakoch, podobenstvách náboženského duchovného sveta, obrazoch a šifrách exotických alebo predhistorických kultúr. Stretávame sa s ňou v bežnom živote, hoci si to ani neuvedomujeme, v básňach, pri umeleckých predmetoch. Vo všeobecnosti sa totiž všetko dá vysvetliť ako symbol a núka sa nám ako predmet skúmania. U vedomujúc si však širokospektrálnosť a obsiahlosť tejto problematiky, Biedermann upozorňuje, že dal prednosť tomu najdôležitejšiemu, čo možno obsiahnuť len v hrubých rysoch.

Kniha si kladie za cieľ priblížiť, objasniť čitateľovi známe i menej známe symboly, oboznámiť čitateľa aj s bohatou symbolikou vzdialených kultúr, ktorá svedčí o rozšírenosti všeobecne platných mytologických predstáv. Textami a obrazmi chce publikácia zároveň vyprovokovať čitateľa, aby sám o predložennom materiáli uvažoval, doplnil ho a odhaľoval ďalšie príbuzné témy cenne pre hlbšie pochopenie kultúrneho života.

V tom je prínos a pozitívum tejto knihy – príručky. Lebo hoci môžeme povedať, že jestvuje veľký počet základných diel a štúdií zaoberajúcich sa symbolikou, väčšina z nich sa prevažne sústreďuje na určitú ťažiskovú tému, z čoho vychádza aj Biedermann. Jeho lexikón sčasti spracúva aj málo známe pramene, čo môže byť zaujímavým podkladom pre odborníkov, vedeckých pracovníkov, religionistov, etnológov, ale i pre všetkých, ktorí majú hlbší záujem o cesty prežívania obrazov a prenesených významov.

Biedermann sa opiera o poznatky modernej hľbkovej psychológie C. G. Junga, ktoré slúžia jednak ako pomôcka pri čítaní symbolických myšlienok a na druhej strane potvrdzujú fakt, že čerpá z mnohotvárneho základného materiálu kultúrnych dejín. Pestré symbolické bohatstvo, ku ktorému dospela archeológia, etnografia, heraldika, mytológia i dejiny náboženstva, nám podstatne rozširuje vedomosti o tom, čo je spoločné alebo rozdielne v rôznych spôsoboch myslenia. To je jeden z ďalších faktov, ktorými je podložená kniha Biedermanna.

Autor si uvedomuje, že mnohé z tradičných symbolov obsahujú viac významov a preto ich nemožno interpretovať jednoznačne. Upozorňuje, že práve symboly poskytnúť rozdielnu informáciu a to dokonca na jednotlivých rovinách poznania. Pripomína, že aj výskum symboliky sa môže stať predmetom polemík, čo podložil príkladmi. Väčšina symbolických obrazov v jeho knihe je nejednoznačná, pretože aj sám symbol má protirečivý význam: môže nás priviesť k duchovným pokladom minulých období a prebudiť ich k životu, no pri bezohľadnejšom prístupe k tomuto svetu šífer hrozí, že človek v ňom zabúdi, stratí slobodu, svojprávnosť.

Biedermannova kniha vychádza vlastne z myšlienky Manfreda Lurkera, že symbol je zahalenie i odhalenie zároveň. A privádza

čitateľa k poznaniu skutočnosti, že nespočetné staré symbolické myšlienky patria k najcenejšiemu vlastníctvu ľudstva a viedli k významným, veľkým kultúrnohistorickým dielam – pyramídam, katedrálam, chrámom, symfóniám, básňam, sochám, oslavám, tancom. Zostáva len vybrať si z historického pokladu symbolov to, čo je čisté a hodnotné.

ANDREA ELIÁŠOVÁ

Petr Pokorný, Literárni a teologický úvod do Nového zákona, Praha: Vyšehrad 1993, 333 s.

V najnovjšom diele Petra Pokorného, profesora evanjelickej teologickej fakulty Univerzity Karlovy, se po dlhých dobách dostáva do rukou českému čtenáři fundovaný a súčasne široce prístupný úvod do Nového zákona vzešlý z pera českého autora.

Pokorného kniha uzavíra mezeru, ktorou se od vydání *Úvodu do Pisma Sv. Nového zákona I-II* (Praha 1904, 1907) Jana Ladislava Sýkory nepodařilo uspokojivě zaplnit. Dílo Sýkorova nástupce na katolické teologické fakultě pražské univerzity Jana Merella, jenž se soustředil především na otázky novozákonních rukopisů a proces kanonizace (*Papyry a kritika novozákonního textu*, Praha 1939), již nedosáhlo v podobě jeho *Úvodu do (písem) Nového zákona* (Praha 1991) srovnatelných kvalit. Novým příslibem je v této souvislosti skriptum olomouckého novozákonníka Ladislava Tichého *Úvod do Nového zákona* (Olomouc 1992).

V evanjelickém prostředí vytvořil moderní rámec celé disciplíny již ve 40. letech Josef B. Souček svým *Nástinem biblické teologie Nového zákona*, jenž ovšem – vzhledem k Součkovu soustředění na ekumenický překlad Bible a *Biblickou konkordanci* podle kralického znění – zůstal rukopisným torzem. Na jeho koncepční úvahy i zpracované sondy ke konkrétním okruhům (*Dělná víra a živá naděje. Výklad epistolů Jakubovy a první epistolů Petrovy*, Praha 1968; *Teologie apoštola Pavla*, Praha 1982) tak plně navázal teprve jeho nástupce – autor recenzo-

vané knihy, který se ovšem již při jejím zpracování mohl opřít o četné vlastní exegetické práce (*Výklad evangelia podle Marka*, Praha 1982; „Das Markus-Evangelium. Literarische und theologische Einleitung mit Forschungsbericht“, in: *ANRW* II/25,3, Berlin – New York 1985, 1969-2035; *Der Kolosserbrief des Apostels Paulus*, Berlin 1990).

Kniha *Literární a teologický úvod do Nového zákona* je členěna do sedmi kapitol s řadou dílčích oddílů.

V I. kapitole (s. 11-25) autor vymezuje literární rozměr Nového zákona a jeho roli kanonického textu (s. 11-13), nastiňuje hlavní trendy ve vývoji novozákonní exegese (s. 14-16) a zabývá se jazykovou stránkou novozákonních textů (s. 16-20) a obecnými otázkami jejich teologického smyslu (s. 20-25). Zvláštní pozornost věnuje zejména dvěma posledním okruhům. Upozdornuje na sémantickou problematiku převodu aramejské (hebrejské) tradice do novozákonní řečtiny a na význam analogické řeči pro teologické vyjádření. V návaznosti na to osvětluje vztahy mezi cykličností mýtu a dějinností zjevení, mezi historickou událostí a jejím teologickým významem, který je pro novozákonní svod určující.

II. kapitola (s. 26-50) je věnována konkrétním předpokladům vzniku Nového zákona, jmenovitě židovské náboženské tradici (s. 26-32), helénistické kultuře (s. 32-38) a „vnitřním předpokladům“ (s. 38-50), tj. působení historického Ježíše, interpretaci velikončných událostí a literárním předstupňům Nového zákona.

V oddíle o židovské tradici se zaměřuje především na židovskou bibli (Tenak) a její paralelní rozvíjení v judaismu – důrazem na výkladovou tradici Zákona (Talmúd), a v křesťanství – důrazem na eschatologický význam Ježíše jako mesiáše (Nový zákon). V této souvislosti podtrhuje úlohu řeckého překladu hebrejské bible (Septuaginty), jejímž prostřednictvím křesťanství interpretovalo Tenak jako Starý zákon, který využilo jako ideový podklad Nového zákona projevující se z literárního hlediska zejména volnými citacemi Septuaginty.

V oddíle věnovaném helénistickému prostředí se soustřeďuje především na literární podobu Nového zákona v souvislosti s literárními formami helénistické kultury. Doty-